

Manyas Kuşcenneti Milli Parkı'nın Kuş Gözlemciliği Faaliyetleri Açısından Değerlendirilmesi

Evaluation of Manyas Kuşcenneti National Park in Terms of Birdwatching Activities

Öğr. Gör. Dr. Semih SARIİPEK

Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Erdek MYO

ssariipek@bandirma.edu.tr

Orcid ID: 0000-0002-6585-626X

Doç. Dr. Samet ÇEVİK

Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Erdek MYO

scevik@bandirma.edu.tr

Orcid ID: 0000-0003-0859-6673

Öz

Bu çalışmanın amacı, Manyas Kuşcenneti Milli Parkı'nı ziyaret eden turistlerin deneyimleri bağlamında Manyas Kuşcenneti Milli Parkı'ndaki kuş gözlemciliği faaliyetlerini değerlendirmektir. Araştırma problemi doğrultusunda nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Amaçlı örnekleme tekniği ile ikincil veriler TripAdvisor platformundan elde edilmiştir. 2012 Eylül - 2023 Ağustos aralığında TripAdvisor platformunda Manyas Kuşcenneti Milli Parkı ile ilgili yer alan 83 yorumdan 79'u araştırmaya dâhil edilmiştir. Elde edilen veriler MAXQDA 2020 programı aracılığıyla içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırmanın bulguları doğrultusunda milli park ziyaretçilerinin gerçek anlamda kuş gözlemciliğinden ziyade günübirlik ve rekreasyon amaçlı bölgeyi ziyaret ettikleri, yol üzerinden geçerken uğradıkları ifade edilebilir. Ziyaretçiler genellikle deneyimlerinden memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Yorumların büyük çoğunluğunda gözlenen rahatsızlığın destinasyonda rekreasyon, yeme içme ve konaklama gibi unsurların eksiklikleri olduğu tespit edilmiştir. Bulgular bağlamında araştırma sonucunda milli park ve destinasyona yönelik çeşitli öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Ekoturizm, Kuş Gözlemciliği, Kuş Gözlemcileri, Manyas Kuşcenneti Milli Parkı

Abstract

The aim of this study is to evaluate birdwatching activities in Manyas Kuşçenneti National Park in the context of the experiences of tourists visiting Manyas Kuşçenneti National Park. In line with the research problem, qualitative research method was preferred. Secondary data was obtained from the TripAdvisor platform with the purposeful sampling technique. 79 of 83 comments about Manyas Kuşçenneti National Park on the TripAdvisor platform between September 2012 and August 2023 were included in the research. The data obtained was subjected to content analysis through the MAXQDA 2020 program. In line with the findings of the research, it can be stated that the visitors of the national park visit the region for daily and recreational purposes rather than actual birdwatching, and stop by while passing by on the road. Visitors generally stated that they were satisfied with their experience. It has been determined that the discomfort observed in the majority of comments is due to the deficiencies of elements such as recreation, food and beverage and accommodation in the destination. In the context of the findings, various suggestions for the national park and destination were presented as a result of the research.

Key words: Ecotourism, Birdwatching, Birdwatchers, Manyas Kuşçenneti National Park

Giriş

Ekoturizm, doğal ve kültürel mirasın korunmasına aktif bir katkı yapma ilkesine dayanan; yerel ve yerli toplulukları planlama, geliştirme ve işletmeye dâhil etme ve onların refahına katkıda bulunma; doğal ve kültürel mirası ziyaretçilere aktarma ilkelerine dayanan bir turizm biçimidir (Tapper, 2006). Toplum merkezli koruma odaklı olarak gerçekleştirilen ekoturizm, yerel ekosistemlerin ve insan topluluklarının refahına vurgu yaptığında etkili bir araç haline gelebilir (Şekercioğlu, 2002).

Dünya genelinde çevresel sorunlar konusundaki endişeler artmakta ve sulak alanlar gibi rekreasyonel aktiviteler ve kaynaklara olan talep artmaktadır (Gürlük ve Rehber, 2008). Buna bağlı olarak uluslararası kuş gözlemciliği pazarı hızla büyümekte olup potansiyel olarak ev sahibi destinasyonları hem ekonomik hem de çevresel açıdan faydalandırabilmektedir (Chen ve Chen, 2015). Bir ekoturizm türü olarak kuş gözlemciliği yerel bölgenin doğal çevresini ve kültürel değerlerini korumaya katkıda bulunurken, topluluk gelişimini destekleyen ve dikkate değer ekonomik faydalar sunan, son derece sorumluluk sahibi ve eğitici bir turizm faaliyetidir (Son vd., 2011). Başlangıçta kuşlara ilgi duyarak başlayan ve daha sonra doğaya karşı gelişen bir sevgiyle büyüyen, ornito-turizm veya avi turizmi olarak da bilinen kuş gözlemciliği, doğayı seven birçok katılımcının kolay ve bütçe dostu bir şekilde vakit geçirmesine ve doğa bilincine önemli katkı sağlayan bir etkinlik olarak öne çıkmaktadır (Çelik vd., 2021). Kuş gözlemciliği, daha fazla refah, hareketlilik, erişim kolaylığı ve çeşitli mekânların artması ile büyümekte ve özellikle orta yaşlı, orta sınıf insanlar arasında doğa koruma konularına artan ilgi nedeniyle giderek daha önemli hale gelmektedir (Connell, 2009). Kuş gözlemcileri, ekoturistler arasında en büyük grubu oluşturur (Şekercioğlu, 2002) ve bu yüzden zengin kuş kaynaklarına sahip ülkeler için pazarlama ve ürün tasarımı

geliştirmek amacıyla bu grupları daha iyi anlama ihtiyacı bulunmaktadır (Chen ve Chen, 2015).

Zengin sulak alanlara sahip olması ve kuş göç yolları üzerinde bulunmasından dolayı Türkiye, kuş gözlemciliği faaliyetleri açısından önemli bir potansiyel barındırmaktadır. Türkiye, bu potansiyele olumlu katkı yapacak Ramsar Sözleşmesi ve Önemli Kuş Alanları (ÖKA) Projesi gibi uluslararası sözleşmeler ve projelerde de yerini almıştır. Türkiye'de 14 Ramsar Alanı (Ramsar, 2023) ve 193 Önemli Kuş Alanı (BirdLife International, t.y.) ilan edilmiş alan bulunmaktadır. Bu çalışmanın araştırma alanını oluşturan Manyas Kuşçenneti Milli Parkı'na ev sahipliği yapan Manyas (Kuş) Gölü de Türkiye'deki Ramsar Alanı ve Önemli Kuş Alanı olarak ilan edilmiş yerlerden biridir.

Bu çalışmanın amacı, Manyas Kuşçenneti Milli Parkı'nı ziyaret eden turistlerin deneyimleri ışığında Manyas Kuşçenneti Milli Parkı'ndaki kuş gözlemciliği faaliyetlerini değerlendirmektir. Keşifsel bir nitelik taşıyan bu çalışmada temel olarak "ziyaretçilerin Manyas Kuşçenneti Milli Parkı deneyimlerine yön veren unsurlar nelerdir? ve "ziyaretçiler kuş gözlemciliği faaliyetlerini bilinçli bir şekilde mi yoksa rekreasyonel bir faaliyet olarak mı gerçekleştiriyor? sorularına yanıt aranmıştır. Bu kapsamda öncelikle kuş gözlemciliği ve Türkiye'deki kuş gözlemciliği faaliyetlerine dair kavramsal bir çerçeve sunulduktan sonra çalışmanın araştırma alanı olan Manyas Kuşçenneti Milli Parkı'nı ziyaret eden turistlerin deneyimlerinden elde edilen bulgular yardımıyla milli parktaki kuş gözlemciliği faaliyetleri değerlendirilmiş ve çeşitli öneriler sunulmuştur. Zengin bir kuş gözlemciliği potansiyeli barındıran Manyas Kuşçenneti Milli Parkı'ndaki kuş gözlemciliği faaliyetlerini ziyaretçilerin deneyimleri odağında inceleyen bir çalışmaya rastlanamamış olması, alandaki kuş gözlemciliği faaliyetlerinden azami düzeyde fayda sağlayabilmek açısından çalışmanın önemini artırmaktadır.

Kuş Gözlemciliği

Kuş gözlemciliği, öncelikle nispeten bozulmamış bir doğa olgusunun doğrudan keyfi ile ilgili olan, katılımcıların doğa ile iç içe olmayı, günlük hayatın stresinden uzaklaşmayı ve doğal manzaraların ve vahşi yaşamın manzarasının tadını çıkarmayı beklediği doğaya dayalı bir turizm faaliyetidir (Collins-Kreiner vd., 2013). Başka bir deyişle kuş gözlemciliği, doğayı kuşların dünyasından tanımayı sağlayan bir faaliyettir (Akoğlan Kozak ve Bahçe, 2009). Bu turizm faaliyeti, kuşların doğal yaşam alanlarında gözlemlenmesine dayalı ve bireylerin ya da grupların rekreasyon amacıyla yaptığı bir etkinliktir. Gözlem, izlenen türler ve gözlemcilerin deneyimlerine bağlı olarak genellikle dürbün ve kara teleskoplarını kullanarak yapılmakla birlikte kimi zaman çıplak gözle ve bazen de kuş seslerini dinleyerek gerçekleştirilmektedir (Sevindi, 2013: 64).

Doğal yaşam alanlarında kuşları hobi olarak veya bilimsel amaçlarla gözleyen kişiler kuş gözlemcisi olarak adlandırılır. Bu kişiler, doğayı seven, kuşlara ilgi duyan, öğrenmeye açık, gerekli ekipmanlara sahip olan ve farklı meslek gruplarından ve yaş gruplarından olabilen ve genellikle eğitilmiş ve iyi gelir düzeyine sahip bireylerdir. Kuş

gözlemciliği faaliyeti için gerekli ekipmanlar arasında dürbün, teleskop, not defteri, kalem, rehber kitaplar ve bölgeye ve hava koşullarına uygun kıyafetler yer almaktadır (Kandır ve Erturhan, 2015). Seyahatlerini genelde internet ortamında planlayan kuş gözlemcileri, küçük gruplar halinde ya da bireysel olarak seyahat edebilirler ve bu seyahatlerinde gözlem bölgelerine yakın konaklama işletmelerinde orta sınıf bir konaklamayı tercih ederler. Temel gereksinimlerini bölgedeki yerel işletmelerden karşılayan kuş gözlemcileri yerel halkın ürettiği ürünleri satın alarak bölge ekonomisine katkı sağlarlar (Conradie vd., 2013; Tırıl, 2015). Ayrıca kuş gözlemcileri, kuş gözlem noktasında erişilebilir yürüyüş parkurlarının olmasına da önem vermekte ve gözlem yapılan bölgede kuşlarla ilgili bilgilerin olmasına dikkat etmektedirler (Conradie vd., 2013).

Kuş gözlemcilerinin seyahat motivasyonları; kuş türlerini keşfetme, doğa ile baş başa kalma, yoğunluktan kaçma, fotoğrafçılık, aile ile aktivite yapma, maneviyat ve manevi olarak rahatlama, bilgi edinme, arkadaşlık ve bir gruba dâhil olma şeklinde sıralanabilir (Chen ve Chen, 2015; Conradie vd., 2013; Glowinski ve Moore, 2014; Hvenegaard, 2002; Sali vd., 2008; Scott vd., 2005). Scott vd. (2005), kuş gözlemcilerini motivasyonlarına göre üç grupta ele almışlardır: kendini adanmış kuş gözlemcisi, aktif kuş gözlemcisi, geçici kuş gözlemcisi. Kendini adanmış kuş gözlemcileri, nadir kuş türlerini görmek için seyahat etmeye istekli olan, kuş gözlem kulüpleri için yerel saha gezileri ve seminerler düzenleyen, kuşların ayrıntılı listesini tutan, ekipmanlar satın alan ve temel açık hava etkinliği kuş gözlemciliği olan kişilerdir. Aktif kuş gözlemcileri, kuş gözlemi yapmak için evden nadiren uzaklaşan, kulüplerin faaliyetlerine katılan ancak bunlara liderlik etmeyen, görülen kuşların listesini tutan fakat tek açık hava etkinliği kuş gözlemciliği olmayan kişileri ifade etmektedir. Geçici kuş gözlemcileri ise diğer seyahat ve açık hava etkinliklerine kuş gözlemciliğinin rastlantısal olarak eşlik ettiği, kulüplere üye olmayan, kuşlara dair liste tutmayan ve kuş gözlemciliğini düzenli olarak yapmayan kişilerden oluşmaktadır.

Connell (2009) ise kuş gözlemcilerini, kuş izleyicisi (birder) ve kuş tutkunu (twitcher) olmak üzere iki ayrı kategoride değerlendirmiştir. Kuş izleyicileri, kuş gözlemciliğinden keyif almakla beraber aynı zamanda bilimsel sınıflandırma, çevresel konular ve kuşlarla ilgili daha detaylı çalışmalara ilgi duyan kuş gözlemcileri olarak kabul edilirler. Ancak bu gruptaki kuş gözlemcileri, kuş türlerini listelemeyi hoş karşılamazlar. Kuş tutkunları ise nadir kuş türlerini görmek için büyük miktarlarda para harcayıp uzun mesafelere seyahat edebilen kuş gözlemcileridir. Kuş tutkunları, kertik atmak olarak adlandırılan, ilk kez gördükleri, keşfettikleri kuşları işaretleyerek listesini tutarlar. Kertik atmak, kuş tutkunlarının uzun mesafelere seyahat etmelerindeki en önemli motivasyon unsurlarından biridir. Bu yüzden kuş tutkunları kertikçi olarak da adlandırılmaktadır (Asan vd., 2018; Sözüer ve Erkol, 2013). Bu tutkularından dolayı Şekercioğlu'nun (2002) da belirttiği gibi zaman zaman doğayı metalaştırmaları gerekçesiyle eleştirilebilirler. Wilkinson vd. (2014), araştırmalarında kuş listesi tutmanın sosyal ve kültürel sermaye biriktirmeyle çok az ilgili olabileceğini; daha çok topluluğun keyifli bir parçası olarak benzer düşünen insanlarla bağlantı kurma olasılığı yaratan mekânsal uygulamalar olduğu sonucuna ulaşımlardır.

Kuş gözlemcilerinin homojen bir grup olmamasından yola çıkarak Hvenegaard (2002), Bryan (1977) tarafından geliştirilen, kullanıcı gruplarının ve istenen kaynak ve etkinlik özelliklerinin anlaşılmasını artırmak için kullanılacak rekreasyon uzmanlığı modeline dayanarak kuş gözlemciliği uygulaması modeli geliştirmişlerdir. Modelin iki temel bileşeni ekonomik bağlılık ve yaşam tarzındaki merkezilik olarak belirlenmiştir. Ekonomik bağlılık bileşeni ekipmanların sayısı, maliyeti ve kuş gözlemciliği yapılan yıl sayısını içerirken; yaşam tarzındaki merkezilik bileşeni ise geçen yılki kuş gözlemciliği yapılan gün sayısı ile geçen yılki seyahat günleri içinde kuş gözlemciliği günlerinin oranını içermektedir. Buna göre çalışmada kuş gözlemcileri; ileri düzeyde aktif, ileri düzeyde deneyimli ve yeni başlayanlar olmak üzere üç farklı segmente ayrılmıştır. İleri düzeyde deneyimli kuş gözlemcilerinin mümkün olduğunca çok kuş görmek, daha önce görülmemiş kuş türlerini gözlemlemek gibi kuşlarla ilgili motivasyonları diğer gruplara göre daha yüksek çıkmıştır. Doğal çevreyi deneyimlemek gibi kuşlarla ilgili olmayan motivasyonların ise yeni başlayan kuş gözlemcileri grubunda daha yüksek çıktığı görülmüştür. İleri düzey kuş gözlemcileri uzun mesafelere seyahat edebilen, genellikle yüksek gelir düzeyine sahip ve dolayısıyla yüksek seyahat maliyetlerine katlanabilen turistlerdir. Ayrıca bazı kuş türlerini listelemekte ve nadir kuşları gözleme odaklı turlara katılmaktadırlar.

Çevreye ve doğal kaynaklara en az zarar veren bir faaliyet olan kuş gözlemciliği, aynı zamanda yerel topluma da ekonomik faydalar sağlamaktadır (Chen ve Chen, 2015; Connell, 2009; Çakıcı ve Harman, 2007; Hvenegaard vd., 1989, 2002; Lee vd., 2010; Son vd., 2011; Şekercioğlu, 2002). Çünkü kuş gözlemcilerinin kuşlarla ilgili bilgi düzeyleri ve farklı türleri görme beklentileri, bir bölgedeki kuş biyo-çeşitliliği ile yerel gelir arasında doğrudan bir ilişki kurmaktadır (Şekercioğlu, 2002). Kuş gözlemciliği, bu olumlu etkilerinin yanı sıra bilinçli bir şekilde yapılmadığında çeşitli olumsuz etkilere de yol açabilmektedir. Kuş gözlemciliğinin olumlu ve olumsuz etkileri Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Kuş Gözlemciliğinin Olumlu ve Olumsuz Etkileri

Kuş Gözlemciliğinin Olumlu Etkileri	Kuş Gözlemciliğinin Olumsuz Etkileri
➤ Kuş çeşitliliği ve yerel gelir arasındaki bağlantı	➤ Çok yaklaşarak ve kuş sesi çalarak kuşları rahatsız etmek
➤ Yaban hayatı korumak için mali teşvik	➤ Artan yuva yırtıcılığı ve yuva terk etme
➤ Diğer turizm türlerine göre daha az çevresel etki ve daha fazla gelir	➤ Nadir ve/veya tehdit altındaki kuşların artan rahatsızlığı
➤ Eşsiz kuş türleri sayesinde artan yerel kontrol	➤ Ziyaretçi kaynaklı kirlilik ve habitat tahribatı
➤ Geleneksel turist rotalarının dışındaki bölgeleri ziyaret	➤ Yerel topluluklardan nakit sızıntısı
➤ Korunmasız alanların istenilen türlerle korunması	➤ Dışlanan yerel halkın kızgınlığı
➤ Yerel doğa tarih bilgisinin değerlendirilmesi	➤ Turizmle ilişkili kültürel bozulma
➤ Yerel rehberlerin eğitimi ve istihdamı	
➤ Kuşların korunması için fon oluşturulması	
➤ Ornitolojik bilgiye katkı	

Kaynak: Şekercioğlu (2002: 284)

Kuş gözlemciliğinin doğaya en bariz olumsuz etkisi, kuşların rahatsız edilmesidir. Kuş gözlemciliği, kuşların türüne göre belirli bir mesafeden yapılmalı ve kuşların rahatsız edilmemesine özen gösterilmelidir. Kuşların barınma ve üreme alanlarında rahatsız edilmeleri, hassas kuşların aynı bölgeye dönmelerine ve doğal ekosistemin diğer bileşenlerinin olumsuz etkilenmesine yol açabilecek bir zincir reaksiyonuna neden olabilir (Akoğlan Kozak ve Bahçe, 2009). Birçok kuş gözlemcisi, kuşların buldukları yerden çıkmasını sağlamak için gizlenen türlerin seslerini kullanmaktadır. Bu eylem, kuşları üreme döneminde rahatsız edebilir ve aynı zamanda yuvalarını avcılara karşı savunmasız bırakarak terk etmelerine neden olabilir (Şekercioğlu, 2002). Çünkü kuşlar, özellikle göç dönemleri ve üreme dönemlerinde enerji gereksinimleri nispeten yüksek olan canlılardır ve rahatsız edilmeleri, dağılımlarını ve genel uygunluklarını etkileyebilir. Bu nedenle verimli ziyaretçi yönetimi, kuşlara verilen rahatsızlığın etkisini azaltabilir ve hem sürdürülebilir bir ekosistem hem de olumlu bir ziyaretçi deneyimi yaratabilir (Collins-Kreiner vd., 2013). Bu bağlamda Collins-Kreiner vd. (2013) üç yönetim faaliyeti alanında öneriler sunmuşlardır. Bu öneriler “kamu bilinci, bilgi, eğitim ve rehberlik”, “imar ve altyapı” ve “ziyaretçi düzenlemesi ve kontrolü” olarak belirtilmiştir. Son vd. (2011) ise çalışmalarında kuş gözlemciliği alanlarında turistlere bölgesel kuş faunası hakkında çeşitli araçlarla temel bilgiler sağlayabilecek, kuşlara nasıl yaklaşılacağı konusunda ve güvenlik önlemlerine dair talimatlar verebilecek profesyonel rehberler bulunmasının öneminden bahsetmişlerdir. Bu konuyla ilgili olarak başka bir çalışmada Suana vd. (2020), kuş gözlemciliği alanlarında çevresel taşıma kapasitesini belirlemenin önemine değinmişlerdir. Ziyaretçiler için optimal kapasite, istenilen biyofiziksel ve sosyal koşulları sağlamak amacıyla titizlikle belirlenmelidir. Optimal kapasite; yer, mevsim, zaman, kullanıcı davranışı, tesis tasarımı, model ve yönetim seviyesi ve çevresel unsurların dinamik özelliğine göre değişebilir. Ziyaretçi sayısı, fiziksel taşıma kapasitesini aştığında ekosistem kalitesi azalacağından sürdürülebilir ekoturizmi geliştirmek için ziyaretçi sayısı fiziksel taşıma kapasitesi ile dengelenmelidir. Fiziksel taşıma kapasitesi yaklaşımıyla yönetilen bir alanın, ekoturizmin gelişimine zarar verebilecek çok hızlı ve kontrolsüz bir gelişimden kaçınması mümkün olabilecektir.

Kuş gözlemciliği, yılın 12 ayı yapılabilen bir turizm faaliyeti anlamında turizm destinasyonuna olumlu etkiler üretebilir. Bu etkiden söz etmek için öncelikle etkin koruma tedbirleri ve tanıtım faaliyetleri gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte destinasyonda sunulan diğer hizmetler de tamamlayıcı ve önemli bir rol üstlenmektedir (Sevindi, 2013). Bu bağlamda kuş gözlem alanlarına yakın bölgelerdeki konaklama sorununu çözmek için ev pansiyonculuğunu geliştirme, kamping alanları oluşturma ya da geleneksel mimariye uygun inşa edilmiş konutlardan bir kısmının turizme hizmet edebilecek duruma getirilmesi seçenekleri değerlendirilebilir. Erişilebilirlik bağlamında ziyaretçi yoğunluğunun arttığı aylarda, kuş gözlem saatlerine uygun gidiş-dönüş yapabilecek toplu ulaşım seferleri düzenlenebilir. İşletmelerde eğitilmiş çalışan istihdam etme konusunda turizm meslek liseleri ve yüksekokulları ile iş birlikleri geliştirilebilir. Kandır ve Erturhan (2015) ise yerel halkın eğitimine dikkat çekmiştir. Kuş gözlem alanlarına yakın bölgelerdeki yerel halkın biyoçeşitliliğin değeri, kuş gözlemciliği ve kuş gözlemcilerinin özellikleri hakkında eğitilmesi büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte özellikle gelişmekte olan ülkelerin hükümetleri, ulusal ve

uluslararası sivil toplum kuruluşları ve kuş gözlemciliği turizmi yapan tur operatörlerinin tanıtımla beraber kuş gözlemciliği eğitimine de öncelik vermeleri gerekmektedir.

Türkiye'de Kuş Gözlemciliği

Avrupa ve Asya'nın kuzey bölgelerinde üreyen kuş türleri, kış aylarını daha sıcak bölgelerde geçirmek için Türkiye'ye gelirken iki ana yol kullanmaktadır. Birinci ana güzergâh, Türkiye'nin doğusundan Karadeniz kıyılarını izleyen kuş sürülerini içermektedir. Bu kuşlar, genellikle Çoruh Vadisi boyunca ilerleyerek Doğu Anadolu'ya ve daha sonra güneye doğru yol alarak Hatay'a ulaşmaktadırlar, özellikle de çöküntü alanlarına doğru hareket etmektedirler. İkinci ana güzergâh ise Türkiye'nin kuzeybatısından gelen kuş türlerini içermektedir. Bu kuşlar, Çatalca Yarımadası ve İstanbul Boğazı'nı takip ederek Anadolu'ya geçmektedirler. Sonrasında, Doğu Marmara, İç Anadolu ve Akdeniz güzergâhlarını izleyerek Hatay'a ulaşmaktadırlar. Hatay'da her iki grup birleşerek ve ardından Doğu Akdeniz kıyılarından Afrika'ya göç etmektedirler (Kocaman ve Arslan, 2023: 539). Zengin sulak alanlarının bol olması ve kuş göç yolları üzerinde bulunması nedenleriyle Türkiye'deki toplam kuş türlerinin sayısı Avrupa'nın tamamında bulunan kuş türleri kadardır. En önemli kuş gözlemciliği alanları arasında Meriç Havzası, Marmara Havzası, Susurluk Havzası, Kuzey Ege Havzası, Büyük Menderes Havzası, Batı Akdeniz Havzası, Burdur Kapalı Havzası, Antalya Havzası, Akarçay Kapalı Havzası, Sakarya Havzası, Batı Karadeniz Havzası, Kızılırmak Havzası, Yeşilirmak Havzası, Doğu Karadeniz ve Çoruh Havzaları, Konya Kapalı Havzası, Doğu Akdeniz Havzası, Seyhan ve Ceyhan Havzaları, Asi Havzaları, Fırat Havzası, Aras Havzası, Van Kapalı Havzası ve Dicle sayılabilir (Akoğlan Kozak ve Bahçe, 2009: 185). Kuş gözlemciliği ile ilgili Türkiye'de yapılan araştırmalarda kuş gözlemciliği potansiyelini değerlendirmek üzere seçilen araştırma alanları arasında Kızılırmak Deltası (Özel, 2021); Kars - Arpaçay ilçesi Kuyucak Gölü (Sevindi, 2013); Adana (Sözüer ve Erkol, 2013); Sivas (Asan vd., 2018); Erzurum - Tortum Gölü (Sevindi ve Kaya, 2019); Iğdır (Çelik vd., 2021); Kayseri – Hürmetçi Sazlığı (Özer, 2021); Antalya (Sarı vd., 2011); Bursa Eskikaraağaç köyü (Dinç ve Ok, 2022) ve Balıkesir – Manyas Gölü (Derinöz, 2021; Gürlük ve Rehber, 2008) yer almaktadır.

Ebird verilerine göre 6 Ekim 2023 tarihi itibarıyla Türkiye'de gözlenen kuş türü sayısı 494'tür. İlk gözlenen kuş türü, 1 Haziran 1875 tarihli ve Kocaeli Haydarpaşa – İzmit yolu konumlu Hint Gökkuşgunu olarak kayıtlara geçmiştir (Ebird, t.y.). Kocaman ve Arslan (2023), Ebird verilerine dayanarak gerçekleştirdikleri çalışmalarında Türkiye'de en yüksek gözlem sayısına sahip illeri İstanbul, Ankara, Muğla, Antalya ve Kayseri şeklinde sıralamışlardır. Bu illerin turizm faaliyetleri açısından güçlü iller olması, turizm altyapısının kuş gözlemciliği faaliyetlerine etki ettiğini doğrulamaktadır. Bunun yanı sıra yüksek kuş türü sayısına sahip illerde (Kars, Iğdır, Çanakkale gibi) yüksek gözlem sayılarının görülmesi de kuş gözlemcilerinin yüksek kuş türü sayısına sahip illeri daha fazla ziyaret ettiğini göstermektedir. Çalışmadaki bir diğer bulgu, Türkiye'ye kuş gözlemciliği faaliyetlerine katılmak için gelen yabancı turistlerin en çok Birleşik Krallık, ABD, Fransa, Almanya ve Avustralya'dan geldiğidir. Yabancı kuş gözlemcileri Türkiye'de en çok Şanlıurfa, Mersin, Antalya, Konya, İstanbul, Van, Adana, Gaziantep

ve Niğde illerini ziyaret etmektedir. Yerli kuş gözlemcileri ise daha çok batıdaki illerde yoğunlaşmaktadır. Marmara Bölgesi (Çanakkale, Bursa, Balıkesir, Kırklareli), Ege Bölgesi (İzmir, Aydın, Muğla), Karadeniz Bölgesi (Bolu, Samsun), Akdeniz Bölgesi (Hatay) daha çok yerli kuş gözlemcileri tarafından ziyaret edilmektedir.

Çakıcı ve Harman (2006) çalışmalarında Türkiye'de kuş gözlemciliği faaliyetlerini araştırmış ve kuş gözlemcilerinin profilini belirlemeye çalışmışlardır. Kuş gözlemciliği faaliyeti tek başına yapılabildiği gibi çoğunlukla 2-5 arası kişinin katıldığı gruplar şeklinde de yapılabilmektedir ve bu faaliyet çoğunlukla yurt içinde yapılmaktadır. Ulaşım aracı olarak genellikle otomobil ve otobüsler tercih edilirken, gidilen yerde konaklama ihtiyacı söz konusu olursa ortalama 2,54 gece konaklanmakta olup; çadır ilk tercih, pansiyon ise ikinci tercih olmaktadır. Ayrıca araştırmaya katılanların kuş gözlemciliği sırasında doğa yürüyüşü, doğa fotoğrafçılığı ve kelebek gözleme faaliyetleri de yerine getirdikleri tespit edilmiştir. Türkiye'deki kuş gözlemcileri, kuş gözlemciliği faaliyetine katılırken, seyahat ve konaklama işletmelerinin sunduğu mal veya hizmetleri satın almakta ve gittikleri bölgelerde geçici olarak konaklamaktadırlar. Dolayısıyla, kuş gözlemciliği için gittikleri bölgelerdeki yerel halk ile kuş gözlemcileri arasında ekonomik ve sosyal anlamda çeşitli ilişkiler ortaya çıkmaktadır. Araştırmada kuş gözlemcilerinin büyük çoğunluğu genç, bekâr olan erkeklerdir ve önemli bir bölümü en az lisans eğitimine sahip olup yüksek gelir grubu içinde yer almaktadır. Kuş gözlemcilerinin önemli bir kısmı, Türkiye'nin göreceli olarak gelişmiş bölgelerinde yaşamaktadır. Kuş gözlemcileri ortalama 116 kuş türünü görünce ve 37 kuş türünü de seslerini duyunca tanımlayabilirken, önemli bir bölümü gözlemedikleri kuş türlerinin listesini tutmaktadır. Kuş gözlemcilerinin çoğunun 5 yıldan daha az bir süre kuş gözlemciliği yaptıkları belirlenirken; yılda genellikle 1 ile 5 arasında seyahate çıktıkları, yılın 2 ile 12 gününü kuş gözlemciliği için ayırdıkları, günde çoğunlukla 1 ile 6 saat arasında bu faaliyeti yaptıkları tespit edilmiştir. Kuş gözlemcilerinin yarısının özel ekipman için 310 dolardan daha az harcadıkları ve özel ekipman hariç faaliyetlerde 58-67 dolar civarında harcama yaptıkları belirlenmiştir.

Başka bir çalışmada Düzgün ve Kurt (2021), Türkiye'deki kuş gözlemcilerinin büyük çoğunluğunun yüksek eğitim düzeyine sahip, 26-35 yaş arası erkeklerden oluştuğu sonucuna ulaşmışlardır. Çalışmada kuş gözlemcilerinin yaklaşık %52'sinin bu konuda eğitim aldıkları ortaya çıkmıştır. Eğitim alanlar, farklı sivil toplum kuruluşları, topluluklar, dernekler ya da kurslar aracılığıyla kendilerini geliştirirken; eğitim almamış olanlar ise kuş gözlemciliği alanlarını ziyaret ederek ve ilgili yayınları takip ederek kuş türleri konusunda donanımlı hale gelmişlerdir. Çakıcı ve Harman'ın (2007) araştırma sonuçlarına göre Türk kuş gözlemcileri doğayı hissetme, temiz hava ve milli parkların varlığını kuş gözlemciliği faaliyetleri için önemli çekicilikler arasında görmektedir. Kolay erişilebilir alanlar, konaklama imkânları, yiyecek – içecek mekânları ve rehberlik hizmetleri, Türk kuş gözlemcileri için yüksek önem verilen unsurlar arasında yer almaktadır. Doğal yaşamı deneyimleme, farklı kuş türlerini görme ve farklı kuşların seslerini dinleme en önemli motivasyonlar olarak belirmiştir.

Türkiye, kuş gözlemciliği potansiyeline olumlu etki eden uluslararası sözleşmeler ve projelerde yer almaktadır. Bu kapsamda su kuşlarının habitatlarını koruma ve sürdürülebilir su kaynakları yönetimi amacıyla imzalanan Ramsar Sözleşmesi'nin tarafı

olmuş ve kuşlar ve biyoçeşitlilik için önemli olan alanların uzun vadeli korunmasını sağlamak amacıyla hayata geçirilen Önemli Kuş Alanları (ÖKA) Projesi'nde yerini almıştır. Ramsar Sözleşmesi olarak bilinen "Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanların Korunması Sözleşmesi", 2 Şubat 1971 tarihinde İran'ın Ramsar kentinde imzalanmış ve Türkiye 13 Kasım 1994 tarihinde bu sözleşmeye taraf olmuştur (Ramsar, 1994). Türkiye'de toplamda 184.487 hektarlık alanı kaplayan 14 Ramsar alanı bulunmaktadır. Akyatan Lagünü, Gediz Deltası, Göksu Deltası, Kızılırmak Deltası, Kızören Obruğu, Burdur Gölü, Kuyucuk Gölü, Seyfe Gölü, Uluabat Gölü, Meke Maarı, Nemrut Kalderası, Sultan Sazlığı, Yumurtalık Lagünleri ile birlikte Manyas Gölü Türkiye'deki Ramsar alanlarıdır (Ramsar, 2023). Önemli Kuş Alanları (ÖKA) Projesi ise BirdLife International tarafından hayata geçirilmiştir. Günümüzde dünya genelinde ÖKA kriterlerinin uygulanmasıyla belirlenen 13.000'den fazla ÖKA bulunmaktadır. BirdLife International verilerine göre Türkiye'deki ÖKA sayısı Ekim 2023 itibarıyla 193'tür. Bu çalışmanın araştırma alanı olan Manyas (Kuş) Gölü de ÖKA olarak ilan edilen alanlardan biridir (BirdLife International, t.y.)

Manyas Kuşçenneti Milli Parkı

Balıkesir ili Bandırma ilçesinin 18 km güneyinde bulunan Manyas Kuşçenneti Milli Parkı, Türkiye'nin en küçük milli parkıdır ve Manyas Gölü'ne akan Sığırcı Deresi'nin delta bölgesinde, kuşların üreme alanlarını korumak amacıyla 1959 yılında kurulmuştur. Bu bağlamda Manyas Kuşçenneti Milli Parkı, Türkiye'de kuşları koruma amacı ile kurulmuş olan ilk ve tek milli parktır (Arı, 2003). Türkiye'de ilan edilen dördüncü milli park olan Manyas Kuşçenneti Milli Parkı, ilk kurulduğu zamanlarda sadece 52 hektarlık küçük bir alanı içermekteydi. 1975 yılında, bu alana 12 hektar daha kamulaştırma yoluyla eklenerek alanın büyüklüğü 64 hektara çıkmıştır. 2005 yılında alınan bir kararla alanın sınırları 64 hektardan 24 bin hektara kadar genişletilmiştir. Şu anki durumda, bu alanın yaklaşık 16.500 hektarlık bölümü göl tarafından kaplanmış durumda, geriye kalan kısım ise milli parka ait hazine arazilerinden oluşmaktadır (Derinöz, 2021: 572).

Milli park çalışanlarının yoğun çabaları sonucunda alan, kuşlar için ideal bir sığınak haline gelmiş ve hatta tepeli pelikanlar (*Pelecanus crispus*), dünya genelinde ilk kez 1968 yılında milli parkın batı kesiminde söğüt ağaçları üzerine insan eli ile hazırlanan platformlar üzerinde yuva kurmaya başlamıştır. Bu sahadaki koruma faaliyetlerinin başarısı sayesinde, milli park 1976 yılında Avrupa Konseyi tarafından korunan ve bilimsel öneme sahip bölgelere verilen A sınıfı diplomayla ödüllendirilmiştir (Arı, 2003: 9; Eken vd., 2006: 116). Göl ve çevresindeki doğal yaşamın zarar görmesini önlemek amacıyla milli park statüsü dışında, gölü ve çevresini içeren 25.000 hektarlık bir alan 1977 yılında Yaban Hayatı Koruma Sahası olarak ilan edilmiş, ardından 1981 yılında ise gölün güneydoğu kıyısında bulunan Daskyleion Antik Kenti çevresi ve milli park çevresi sit alanı olarak koruma altına alınmıştır. 1994 yılında, bir önceki bölümde değinildiği gibi, gölün batı yarısında 10.200 hektarlık bir alan, Türkiye'nin ilk Ramsar alanlarından biri olarak koruma altına alınmış ve 1998 yılında gölün tamamı Ramsar Sözleşmesi'ne dahil edilmiştir (Arı, 2003: 9-10). Avrupa Komisyonu Life Programı desteğiyle hazırlanan Manyas Gölü yönetim planı 2001 yılında uygulamaya konmuştur.

Bunun yanı sıra milli parkın geniş kitlelere tanıtılması ve çevre kirliliğinden dolayı karşı karşıya kalınan tehlikelere kamuoyunun dikkatini çekebilmek amacıyla 1987 yılından beri festival düzenlenmektedir (Eken vd., 2006: 116). 2004 yılında ise alan, çeşitli kuş türlerinin önemli popülasyonlarına sürekli olarak yaşam alanı sağladığı için ÖKA kriterlerini karşılayarak önemli kuş alanı olarak ilan edilmiştir (BirdLife International, t.y.)

Göl, tepeli pelikan (*Pelecanus crispus*), küçük karabatak (*Phalacrocorax pygmeus*), küçük akbalıkçıl (*Egretta garzetta*), gece balıkçılı (*Nycticorax nycticorax*), sumru (*Sterna hirundo*) ve mahmuzlu kızkuşu (*Vanellus spinosus*) için Türkiye'deki önemli üreme alanlarından. Göç döneminde çok sayıda ak pelikan (*Pelecanus onocrotalus*), kış döneminde ise tepeli pelikan, küçük karabatak ve dikkuyruk (*Oxyura leucocephala*) burada beslenmektedir. Nesli küresel ölçekte tehlike altında olan *Cobitis* (*Bicanestrinia*) *puncticulata* adlı içsu balığı dünyada sadece bu alanda yaşamaktadır (Eken vd., 2006: 116). Milli parkta kuş yaşamının ilginç dönemlerini gözlemlemek için en uygun zamanlar Mart-Temmuz ve Eylül-Ekim ayları arasındadır (Türkiye Kültür Portalı, t.y.).

Milli park içerisinde, gölün kuzeydoğu kıyısında, yaklaşık 20 metre yüksekliğinde, yaklaşık 50 kişi kapasiteli ve yaklaşık 1,5 metre yüksekliğindeki beton bir zemin üzerine kurulu bir gözlem platformu bulunmaktadır. Ahşap bir merdivenle çıkılan bu platform kuşları rahatsız etmemek adına yeşil renge boyanmıştır. Ayrıca, milli park içerisinde inşa edilmiş bir ziyaretçi merkezi ve milli park müzesi de bulunmaktadır. Ziyaretçi merkezi, su, güneş, nem ve rüzgârdan etkilenmeyen özel bir kumanda merkezi içermektedir. Bu merkez üzerinden kontrol edilebilen özel kameralar aracılığıyla ziyaretçiler kuşları izleyebilmektedir (Derinöz, 2021). Alandaki toplam 5 kamera ile kaşıkçılardan balıkçılara, çeltikçilerden karabatalara, saz bülbüllerinden pelikanlara, kuğulara ve kazlara kadar, kuluçka yapan, kışlayan ve göç sırasında uğrayan farklı kuş türleri canlı olarak izlenebilmektedir (Balıkesir Valiliği, 2016). Müze alanında ise milli park içinde çeşitli nedenlerle ölen ve vücutları henüz bozulmamış kuşlar, tahnit yöntemiyle doldurulduktan sonra sergilenmektedir. Kuşların gerçek boyutlarında sergilendiği alanlarda tür bilgileri de bulunmaktadır. Ayrıca, kuşların seslerini anlamak için görsellerinin yanında dönen ve seslerinin dinlenebileceği ayaklı elektronik platformlar da mevcuttur (Derinöz, 2021).

Bandırma'ya 19 km, Balıkesir'e 85 km, Bursa'ya 100 km mesafede bulunan Kuşçenneti Milli Parkı içinde konaklama ve yiyecek hizmeti mevcut olmayıp milli parka 1 km uzaklıktaki Kuşçenneti köyünde pansiyon mevcuttur. Özellikle nisan-mayıs aylarında yoğun ziyaretçi akınına uğrayan alana gelen turistler arasında Bandırma ya da Manyas ilçelerinde konaklayanlar ya da çadır ve karavan konaklaması yapanlar olsa da bu durum istenilen düzeyde değildir (Balıkesir Valiliği, 2016; Derinöz, 2021).

Araştırmanın Yöntemi

Manyas Kuşçenneti Milli Parkı'nı ziyaret eden turistlerin deneyimleri ışığında Manyas Kuşçenneti Milli Parkı'ndaki kuş gözlemciliği faaliyetlerinin değerlendirilmesinin amaçlandığı bu araştırmanın soruları şu şekildedir:

- “Ziyaretçilerin Manyas Kuşçenneti Milli Parkı deneyimlerine yön veren unsurlar nelerdir?”
- “Ziyaretçiler kuş gözlemciliği faaliyetlerini bilinçli bir şekilde mi yoksa rekreasyonel bir faaliyet olarak mı gerçekleştiriyor?”

Araştırmanın problemi doğrultusunda nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Araştırma deseni ise fenomenoloji (olgu bilim) deseni olarak tasarlanmıştır. Fenomenolojinin odak noktası, bireylerin bir olgu ile ilgili deneyimlerinin ortak anlamıdır (Creswell, 2009). Bu çalışmada araştırılan fenomen Manyas Kuşçenneti Milli Parkı olarak ifade edilebilir. Bu fenomeni tecrübe edenler ise Manyas Kuşçenneti Milli Parkını ziyaret eden ve TripAdvisor adlı web sitesinde deneyimlerini paylaşan bireylerdir.

Araştırmanın evrenini Manyas Kuşçenneti Milli Parkını ziyaret eden ve ziyaret deneyimlerini “TripAdvisor” platformunda paylaşan bireyler oluşturmaktadır. İlgili web sitesinde Manyas Kuşçenneti Milli Parkı ile ilgili 2012 Eylül – 2023 Ağustos tarihleri arasında toplam 83 adet yorum yapılmıştır. Amaçlı örnekleme tekniği ile ikincil verilerin elde edilebilmesi amacıyla çalışmada doküman incelemesi ile veriler toplanmıştır. 83 yorumdan 3’ü milli park alanının tadilat sebebiyle kapalı olduğunu belirttiği için, 1’i ise deneyimle ilgili olmayan yorumlar içerdiği için analiz dışı bırakılmıştır. Elde edilen ham verinin objektif bir şekilde incelenebilmesi ve anlam kazandırılmasında sistematik bir yol belirlemek (Demirci ve Köseli, 2009) amacıyla içerik analizinden faydalanılmıştır. İçerik analizi aracılığıyla veriler kodlanmış, kod, kategori ve temalar belirlenmiş ve düzenlenmiş, bulgular sunularak yorumlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2003).

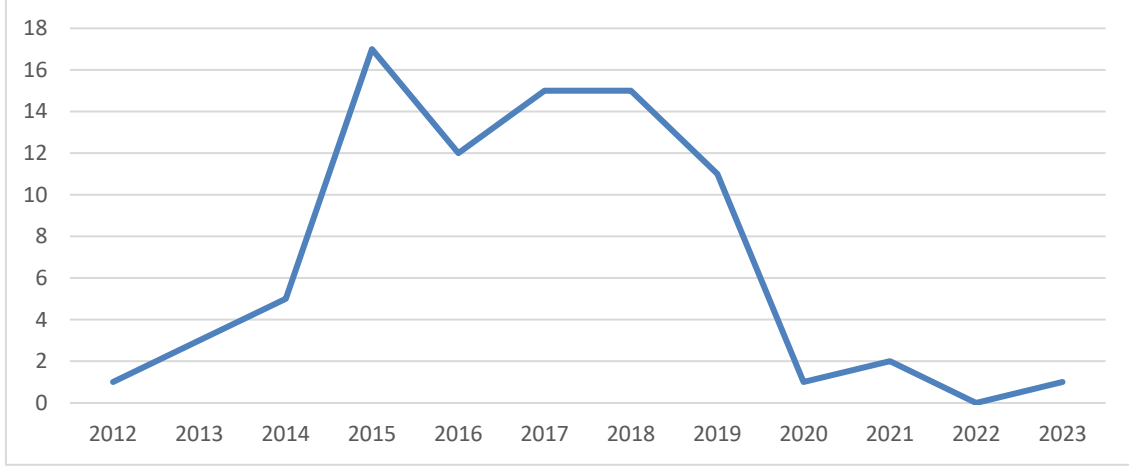
Verilerin analizi aşamasında bilgisayar destekli nitel veri analiz programı olan MAXQDA 2020 ve Excel programlarından yararlanılmıştır. Veriler öncelikle Excel programına aktarılmış, yazım yanlışları düzenlenmiş, Türkçe dili dışındaki yorumların çevirisi yapılmış, çeşitli istatistikler (verilen puan, geline il vb.) incelenmiştir. Manyas Kuşçenneti Milli Parkını ziyaret eden 79 kişinin yorumları Y1.....Y79 olarak kodlanmıştır. Yorum yapan bireyler hakkındaki bazı istatistikler tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2. TripAdvisor Platformunda Manyas Kuşçenneti Milli Parkı Yorumu Yapan Bireylere Yönelik Çeşitli İstatistikler

Özellikler	Gruplar	N	%
Gelen Yeri	İstanbul	23	29
	Balıkesir	11	14
	Bursa	6	8
	Ankara	5	6
	Diğer	21	27
	Belirtilmemiş	13	16
	Toplam	79	100
Değerlendirme Puanı	1	1	1
	2	5	7
	3	16	20
	4	27	34
	5	30	38
	Toplam	79	100

	T.C.	72	91
Uyruk	Diğer	7	9
	Toplam	79	100

Tablo 2'ye göre Manyas Kuşçenneti Milli Parkı'nı ziyaret eden ve ziyaretlerini paylaşan bireylerin İstanbul ve Balıkesir yoğunluklu olarak bölgeyi ziyaret ettiği ifade edilebilir. Manyas Kuşçenneti Milli Parkı, TripAdvisor platformunda ortalama 4,01 (5 üzerinden) ziyaretçi puanı almıştır. Ziyaretçilerin çoğunluğu (72) Türk vatandaşlarıdır. Şekil 1'de ise yıllara göre TripAdvisor platformunda Manyas Kuşçenneti Milli Parkı hakkında yapılan yorumlar gösterilmektedir. Buna göre en çok yorum (17) 2015 yılında yapılmıştır.

Şekil 1. Yıllara Göre Yorum Sayıları

Veriler MAXQDA 2020 programına aktarılmış, kodlamalar bu program aracılığı ile gerçekleştirilmiştir. Bulguların görselleştirilebilmesi ve ifade edilebilmesi amacıyla kod alt kod modeli, hiyerarşik kod alt kod modeli ve kelime bulutu oluşturulmuştur.

Araştırma kapsamında toplam 350 kodlama yapılmıştır. Araştırmanın güvenilirliğinin sağlanabilmesi amacıyla araştırmacılar tarafından veriler ayrı ayrı kodlanmıştır. Miles ve Huberman'ın (1994) "kodlayıcılar arası güvenilirlik formülü" kullanılmış ve kod uyum oranı %89 olarak hesaplanmıştır. Creswell (2009) bu oranın kabul edilir seviyenin üzerinde olduğunu ifade etmektedir.

Bulgular ve Yorumlar

Araştırmada elde edilen verilerden oluşturulan kelime bulutu şekil 2'de gösterilmektedir.

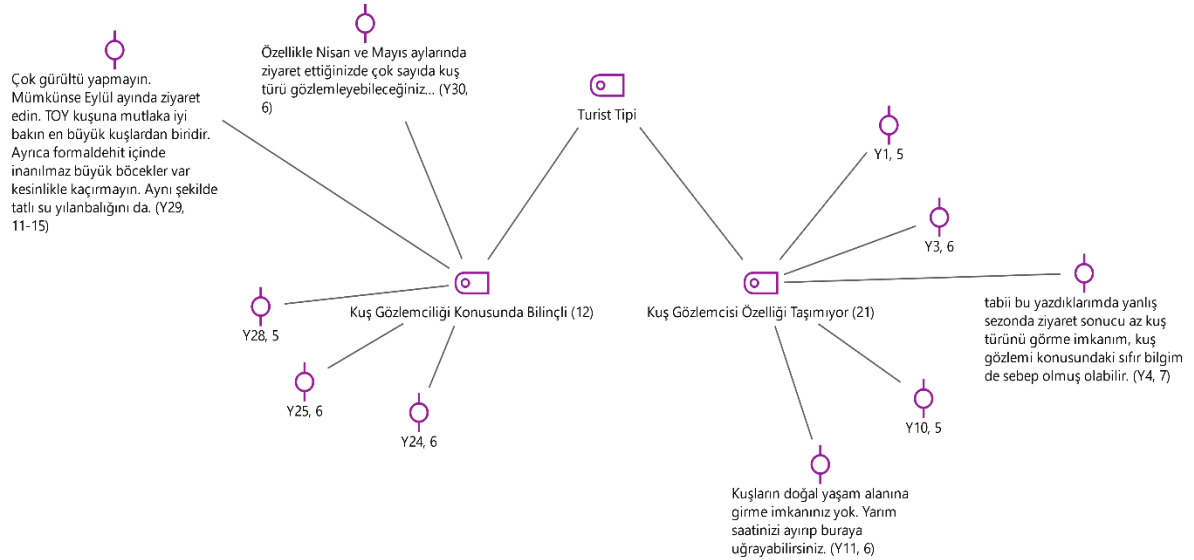
Şekil 2. Verilere ilişkin kelime bulutu

Şekil 2'de 100 kelimelik ve minimum 5 frekansa sahip oluşturulmuş kelime bulutu gösterilmiştir. Kelime bulutunda ilk dikkat çeken ve en çok tekrarlanan kelimeler arasında "kuş", "çok", "milli", "güzel", "dürbün" gibi kelimeler yer almaktadır.

Araştırma kapsamında toplam xx kodlama gerçekleştirilmiştir. Bu kodlamalar 4 tema ve 26 kategoride toplanmıştır. Temalar "Turist Tipi", "Milli Park Özellikleri", "Destinasyon Özellikleri" ve "Deneyim" olarak ifade edilebilir.

Turist Tipi

Turist tipi teması altında kodlamalar "kuş gözlemciliği konusunda bilinçli" ve "kuş gözlemcisi özelliği taşıyor" olarak iki kategori altında toplanmaktadır. Şekil 3'te Manyas Kuşçenneti'ni ziyaret eden bireylerin kuş gözlemciliği bağlamında turist tiplerini ifade eden kod alt kod bölümler modeli gösterilmektedir.

Şekil 3. Turist Tipi Temasına Yönelik Kod Alt Kod Bölümler Modeli

Şekil 3'e göre turist tipi teması altında "kuş gözlemcisi özelliği taşıyor kategorisi" 21 defa kodlanmıştır. "Kuş gözlemciliği konusunda bilinçli" kategorisi ise 12 defa kodlanmıştır. Sırasıyla ilgili kategorilere yönelik çeşitli atıflar şu şekildedir:

"Kuşlar için bu kadar önemli bir yaşam alanını korumak adına onları ürkütecek kaçırarak her türlü aktiviteden uzak durulmalı. Bu parka geçerken uğrayın, müzesini gezin, kuş gözlem kulesinden dürbünle kuşlara (pelikan, flamingo ve çeşitli kıyı kuşları) bakın ve sessizce ayrılarak kuşları kendi doğal yaşamlarına bırakın." (Y24)

"Üreme dönemi tam bir festival var burada. Kuşların şarkıları eşliğinde doğanın tadını çıkarın." (Y60)

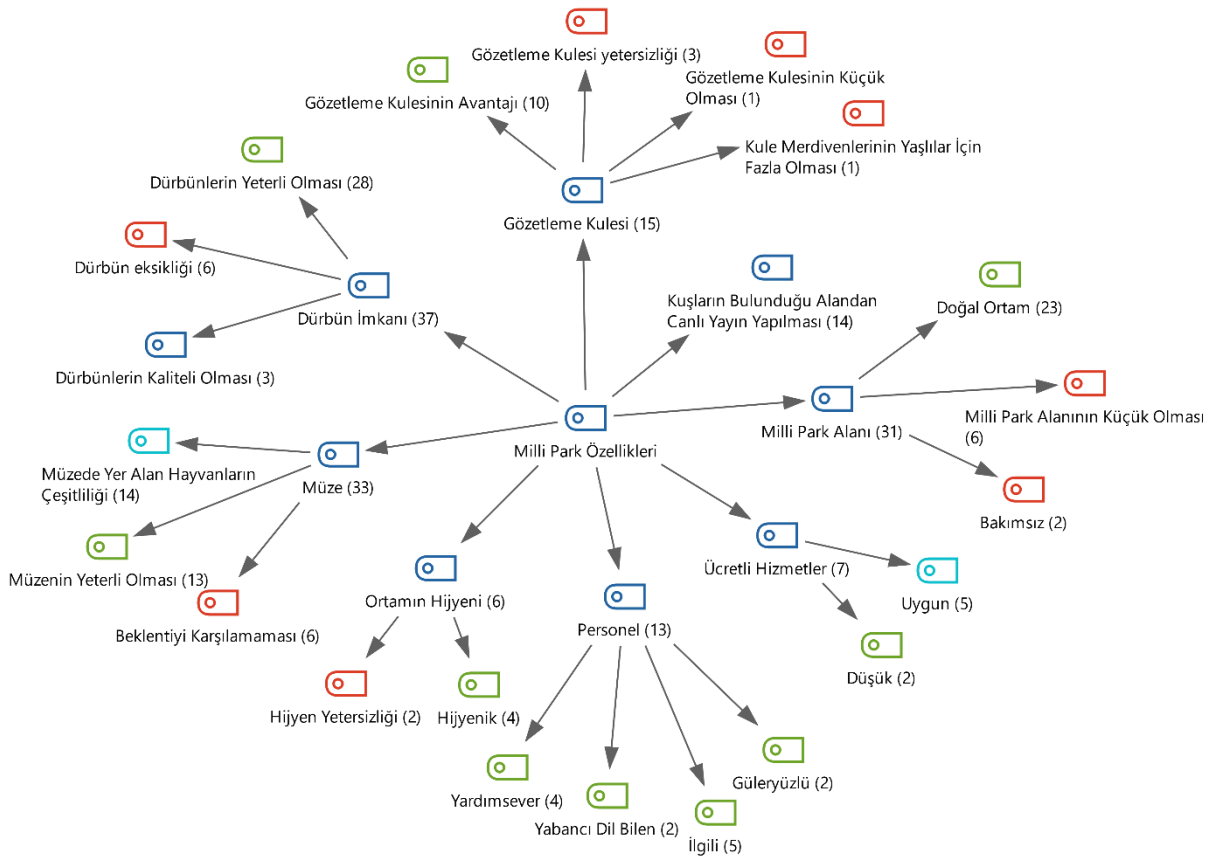
Manyas Kuşçenneti Milli Parkı yorumlarına bakıldığında ziyaretçilerin genellikle kuş gözlemcisi özelliği taşımadığını ifade etmek mümkündür. Bu ifadeyi destekleyecek çeşitli yorumlar şu şekilde gösterilebilir:

"Dürbünle çok uzakta birkaç çeşit kuş görebiliyorsunuz hepsi bu." (Y12)

"Yolumuzu 6 km kadar değiştirmemizi gerektirecek bir uzaklıktayken uğramaya karar verdik." (Y11)

Milli Park Özellikleri

Milli park özellikleri teması araştırmada en fazla kodlamanın yapıldığı (151) temadır. Tema altında 8 kategoride kodlamalar gerçekleştirilmiştir. Şekil 4'te milli park özellikleri temasına yönelik hiyerarşik kod alt kod modeli gösterilmektedir.

Şekil 4. Milli Park Özellikleri Temasına Ait Hiyerarşik Kod Alt Kod Modeli

Dürbün imkânı kategorisinde milli parkta bulunan dürbünlerin “yeterli”, “eksik” ya da “kaliteli” olmak üzere üç farklı kodlamada ifade edildiği görülmektedir. Verilere bakıldığında yoğun olarak dürbünlerin yeterliliği (28) ifade edilmektedir. Bu ifadeyi destekleyecek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Müzeden aldığınız (herhangi bir ücret ödemedен sadece kimliğinizi bırakıyorsunuz) dürbünlerle kuşları gözlemleyebilirsiniz.” (Y68)

“Dürbün içeri girdikten sonra merkez binada herkese ücretsiz veriliyor.” (Y19)

Müze kategorisindeki kodlamalara bakıldığında ise “müzedeyen yer alan hayvanların çeşitliliği”, “müzenin yeterli olması” ve “müzenin beklentiyi karşılayamaması” kodları bulunmaktadır. Bu kategoride yoğun olarak kodlamalar müzedeyen bulunan hayvanların çeşitliliği (14) ve müzenin yeterli olması (13) kodları olarak görülmektedir. Bu kodlamalarla ilgili örnek alıntılar şu şekildedir:

“...çeşit bol kuşlar çok muhteşem...” (Y39)

“Müzedeyen gerçekten çok özel ve çeşitli hayvanlar mevcut.” (Y15)

“Müzedeyen içi doldurulmuş çeşitli kuş maketleri var. Çok etkileyici...” (Y57)

Milli park ortamının hijyeni kategorisinde 6 defa “ortamın hijyenik olması (4)” ve “hijyen yetersizliği (2)” olmak üzere kodlanmıştır. Çeşitli yorumlarda hijyen yeterli olarak algılanırken bazı yorumlarda ise hijyenin yetersiz olduğu ifade edilmiştir. Bu durumla ilgili çeşitli alıntılar şu şekilde gösterilmektedir:

“Güzel, temiz bir mekân...” (Y43)

“Tesis temiz, bakımlı...” (Y4)

“Bir de temiz tutalım. Her yerde çöp kovası var elinizdekini tutup çöpe atmak zor değil...” (Y18)

Milli parkta görevli personel kategorisinde toplamda 13 defa kodlama yapılmıştır. Bu kodlamaların hepsinin olumlu olduğu (ilgili, yardımsever, güler yüzlü, yabancı dil bilen) görülmektedir. Milli park ziyaretçilerinin çalışan personelden memnuniyetlerini ifade eden çeşitli alıntılar şu şekildedir:

“Bilgi ofisindeki çalışanlar size İngilizce veya Almanca yardımcı olabiliyorlar.” (Y34)

“Milli Park çalışanları gayet güler yüzlü insanlar hoş karşılıyorlar sizi.” (Y59)

“Personel çok yardımsever.” (Y5)

“Buradaki görevliler bilgi verme konusunda da çok ilgililer.” (Y72)

Milli parkta müze, canlı izleme alanı, gözlem kulesi gibi alanlara girişler ücretsizdir. Milli parka giriş esnasında belirli bir ücret ödenmektedir. Ücret kategorisinde giriş ücretleri “uygun (5)” ve “düşük (2)” olmak üzere 7 defa kodlanmıştır. Milli park ziyaretçilerinin milli park giriş ücretlerine yönelik ifadeleri şu şekilde gösterilmektedir:

“Giriş ücreti öğrenci 3,5 TL tam 7 TL değer mi bence az bile...” (Y59)

“Giriş çocuk ve 65 yaş üstü misafirlere ücretsiz, diğer yaş gruplarına 5 TL. Yurt dışındaki örnekleriyle kıyaslandığında son derece uygun.” (Y25)

Milli park alanı kategorisinde 31 kodlama yapılmış; kodlar ise “doğal ortam (23)”, “milli park alanının küçük olması (6)” ve “bakımsız (2)” olarak oluşturulmuştur. Kodların frekansına bakıldığında ziyaretçilerin genellikle milli park alanının doğallığından memnun oldukları görülmektedir. İlgili kodlamalara ilişkin ziyaretçi yorumları şu şekilde gösterilmektedir:

“İlk olarak ağaçların arasından müzeye doğru yürüyorsunuz. Müzenin hemen yanında yeşil alan ve oturma yerleri var.” (Y68)

“Müthiş doğal güzellikleri olan bir Milli Park.” (Y30)

“Havaası güzel, yeşillikli bir bahçesi var.” (Y26)

“Gezilecek alan inanılmaz küçük.” (Y5)

“...alan küçük ama...” (Y64)

“Fakat park içi çok bakımsız.” (Y30)

Gözetleme kulesi kategorisinde yer alan kodların frekanslarına bakıldığında ise “gözetleme kulesinin bulunmasının avantajı (10)”, “gözetleme kulesinin yetersiz olması (3)”, “gözetleme kulesinin küçük olması (1)” ve “gözetleme kulesinin merdivenlerinin yaşlılar için fazla olması (1)” şeklinde bir dağılım görülmektedir. Genel anlamda ziyaretçiler milli park alanındaki gözetleme kulesinden memnun olduklarını yorumlarında dile getirmişlerdir. Bu durumu örneklendirecek çeşitli ifadeler şu şekildedir:

“Tek iyi yanı kuş gözlem kulesi...” (Y3)

“Çok güzel, özel kuş ve hayvanları gözetleme kulesinden izleme fırsatı buldum.” (Y15)

“Sadece ön tarafa bakılan taraftan kuşlar görünüyor, bu sebeple burada sıra oluyor.” (Y5)

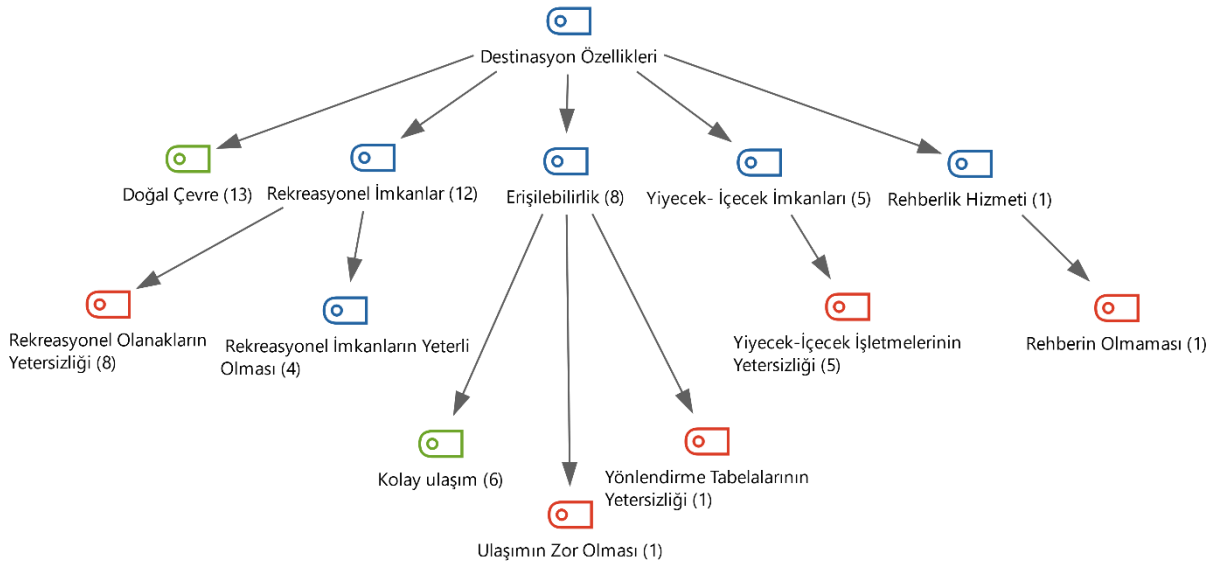
Son olarak milli park özellikleri teması altında “kuşların bulunduğu alandan canlı yayın yapılması” olarak 14 defa kodlanan canlı yayın imkânı ziyaretçiler tarafından yorumlarında belirtilmektedir. Milli park alanında kuşları gözlemlemek isteyen ziyaretçiler canlı yayın yapan kameraların görüntülerini milli park danışma alanındaki televizyonlar aracılığı ile takip edebilmektedirler. Bu koda ilişkin çeşitli ziyaretçi ifadeleri şu şekildedir:

“Canlı yayın yapan izleme odasından kuluçkadaki kuşları izleyebilirsiniz. Y22

“...ayrıca farklı yerlere yerleştirilen kameralardan birçok kuşu yakından görme fırsatınız oluyor.” (Y49)

Destinasyon Özellikleri

Destinasyon özellikleri teması altında gerçekleştirilmiş kodlamalar Şekil 5'te gösterilmiştir.

Şekil 5. Destinasyon Özellikleri Temasına Ait Hiyerarşik Kod Alt Kod Modeli

Destinasyon özellikleri altında en fazla destinasyonun “doğal çevre” özelliği (13) kodlanmıştır. Ziyaretçilerin yorumlarında doğal çevrenin önemini vurgulamaktadırlar. Bu duruma örnek olabilecek bazı ifadeler şu şekildedir:

“Bölge ve çevresi tam bir doğa harikası.” (Y28)

“...tabiat harikası...” (Y72)

Rekreasyonel imkanlar kategorisi altında “rekreasyonel olanakların yetersizliği (8)” ve “rekreasyonel imkanların yeterli olması (4)” olmak üzere iki başlık altında kodlamalar yapılmıştır. Bazı ziyaretçiler destinasyonda yeterli rekreasyonel faaliyetlin olmadığını belirtirken bazı ziyaretçiler ise rekreasyonel faaliyetlerin yeterli olduğunu ifade etmektedirler. Bu yargılara örnek olabilecek çeşitli ifadeler şu şekildedir:

“Milli parktan çıktıktan sonra gölün kenarında balıkçı tekneleri olan bir belde var. Fotoğraf çekmek isteyenlere orayı tavsiye ederim.” (Y3)

“Yürüyüş güzergahı çok güzel.” (Y20)

“Yapılabilecek etkinlik yok.” (Y42)

“Gelenler için göl kenarında yürüyüş parkurları yapılarak gözlemlenebilse daha iyi olur düşüncesindeyim.” (Y65)

Erişilebilirlik kategorisinde frekansı en yüksek olan kod “kolay ulaşım (6)” kodudur. Bu kodun dışında “ulaşımın zor olması” ve “yönlendirme tabelalarının yetersizliği” birer defa kodlanmıştır. Yorumlarında destinasyona erişime yer veren ziyaretçilerin çoğunluğu bölgeye ulaşımın kolay olduğunu belirtmektedirler. Bu bağlamda çeşitli ifadeler aşağıdaki gibidir:

“Yollar muadillerine göre göre iyi...” (Y35)

“Bandırma yol ayrımından sadece 5 km uzaklıkta...” (Y71)

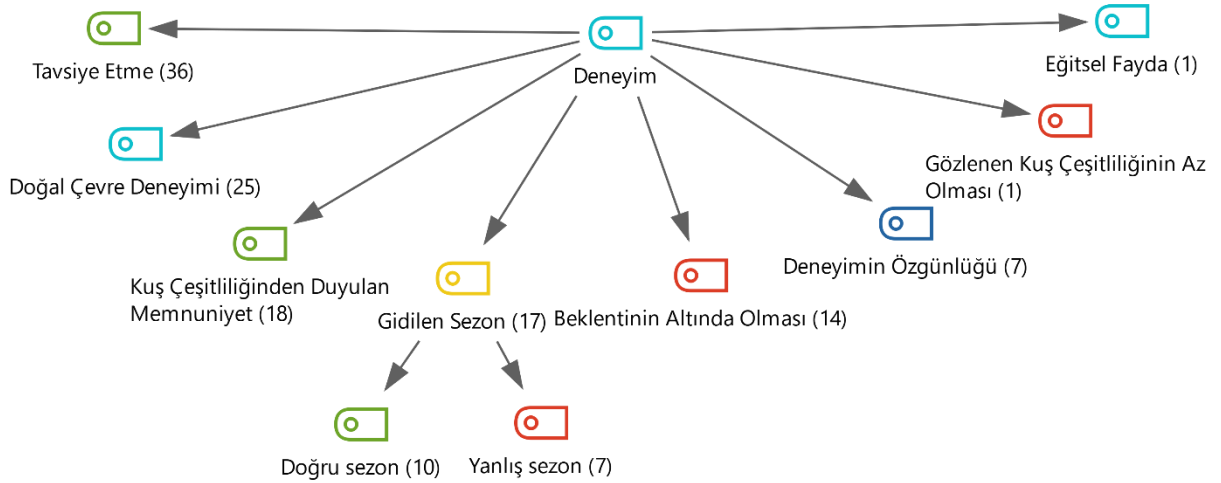
Yiyecek içecek imkanları ve rehberlik hizmeti kategorilerinde yer alan kodlamalar benzerlik göstermektedir. İki kategoride de destinasyonun sunduğu herhangi bir hizmetin bulunmadığı yorumlardan anlaşılmaktadır. Bu ifadelerle yönelik çeşitli alıntılar şu şekildedir:

"Kuşçenneti Milli Park çevresinde oturup çay içecek bir mekân yok yolda geliyorsun ziyaret ediyorsun insanın bir çay bir kahve içesi geliyor otoparkın yanında küçük bir mekân olamaz mı?" (Y16)

"...gidince yanınızda biraz yiyecek içekte götürün, çünkü orada yok..." (Y77)

Deneyim

Deneyim teması altında gerçekleştirilmiş kodlamalar "tavsiye etme", "doğal çevre deneyimi", "kuş çeşitliliğinden duyulan memnuniyet", "gidilen sezon", "beklentinin altında olması", "deneyimin özgünlüğü", "gözlenen kuş çeşitliliğinin az olması", ve "eğitsel fayda" olarak gerçekleştirilmiş. İlgili temanın hiyerarşik kod alt kod modeli şekil 6'da gösterilmiştir.

Şekil 6. Deneyim Temasına Ait Hiyerarşik Kod Alt Kod Modeli

Şekil 6'da gösterilen deneyim temasına ait kod alt kod modelinde en fazla kodlama "tavsiye etme" kodunda (36) gerçekleşmiştir. Ziyaretçiler deneyimleri doğrultusunda milli parkı tavsiye etmektedirler. Bununla birlikte bazı ziyaretçiler doğal çevre deneyimlerini ve bu deneyimin özgünlüğünü de ifade etmektedirler. Gidilen sezonun tipoloji ile bir ilişkisi olduğu görülmektedir. Kuş gözlemciliği konusunda bilgili olan ziyaretçilerin doğru sezonda; kuş gözlemcisi özelliği taşımayan bireylerin ise yanlış sezonda milli parkı ziyaret ettikleri ifade edilebilir. Bazı ziyaretçiler ise Manyas Kuşçenneti Milli Parkının beklentilerinin altında olduğunu ifade etmişlerdir. Tavsiye etme koduna örnek teşkil edebilecek çeşitli ifadeler şu şekildedir:

"Özellikle, çocuklu aile iseniz mutlaka gidin..." (Y14)

"O kadar yol gidip sadece kuş mu göreceğiz demeyin muhakkak gidin..." (Y49)

"Mutlaka gidin görün çok iyi vakit geçireceksiniz." (Y59)

Manyas Kuşçenneti Milli Parkı ziyaretçilerinin bölgeden etkilenmelerinin en önemli sebeplerinden birisi doğal çevre deneyimi yaşamalarıdır denilebilir. Manyas Kuşçenneti Milli Parkının ve çevresinin doğallığı ziyaretçileri etkilemektedir. Bu yargılara yönelik çeşitli ziyaretçi yorumları şu şekilde aktarılabilir:

"Sadece kuş seslerinin olduğu süper bir yer." (Y37)

"Doğayla iç içe olup kuşları seyredilemek harika bir duygu." (Y69)

Ziyaretçiler açısından bir diğer önemli deneyim unsuru ise kuş çeşitliliğinden duyulan memnuniyet olarak ifade edilmektedir. Ziyaretçilerin çeşitli ifadeleri şu şekildedir:

"Birçok Türü Gözleme Fırsatımız Oldu." (Y13)

"Kuş popülasyonu ve çeşidi açısından zengin..." (Y65)

Deneyimlerinden memnun olmayan ya da bölgeye gelmeden önceki beklentileri karşılanmayan ziyaretçiler de mevcuttur. Bu anlamda beklentilerinin karşılanmadığını belirten ziyaretçilerden çeşitli örnekler aşağıdaki gibidir:

"Doğası gayet iyi ama gidince biraz yiyecek içecekte götürün doğada biraz takılm yoksa gözleme kulesine çıkar biraz etrafa bakar kuşları inceler geri dönersiniz başka bir şey yok sadece bunun için gidilmez." (Y77)

"Fena bir yer değil ama cennet mi? Bana göre değil..." (Y2)

Manyas Kuşçenneti Milli Parkı ziyareti bazı turistler açısından özgün ve ilginç bir deneyim olarak ifade edilmiştir. Kuş gözlemi, kuşların doğal ortamı gibi farklı gelebilecek aktivitelere katılan çeşitli ziyaretçiler, deneyimlerini şu şekilde aktarmışlardır:

"Gözlem kulesine tırmanmak kuşları izlemek değişik bir tecrübe" (Y18)

"Gerçekten farklı bir deneyimdi." (Y7)

Sonuç ve Öneriler

Manyas Kuşçenneti Milli Parkı'nı ziyaret eden ve deneyimlerini TripAdvisor platformunda paylaşan 79 bireyin yorumlarının incelendiği bu çalışmada ziyaretçilerin deneyimleri, destinasyon ve Manyas Kuşçenneti Milli Parkı hakkındaki düşünceleri ve kuş gözlemcisi olma özelliği taşıyıp taşımadıkları araştırılmıştır. Gerçekleştirilen analizler sonucunda ziyaretçilerin yorumları dört tema altında kodlanmıştır.

Ziyaretçilerin yorumlarına bakıldığında "kuş gözlemciliği konusunda bilinçli" ziyaretçilerin sayısının "kuş gözlemcisi özelliği taşımayan" ziyaretçi sayısından daha az olduğu görülmektedir. Bu durum ziyaretçilerin Manyas Kuşçenneti Milli Parkı'nı daha çok rekreasyonel motivasyonlarla ziyaret ettiklerini göstermektedir. Örneğin kuş gözlemcilerinin en önemli motivasyonlarından biri olan, yeni görülen kuş türlerine dair liste tutmak başka bir deyişle kertik atmak (Asan vd., 2018; Connell, 2009; Sözüer ve Erkol, 2013; Şekercioğlu, 2002; Wilkinson vd., 2014) eylemine araştırmaya konu olan yorumlardan hiçbirinde rastlanmamıştır. Bunun yanı sıra birçok ziyaretçinin yorumundan kuş gözlemciliği faaliyetinin temel özelliklerine dair bilgi taşımadıkları ya da ziyaretlerini daha önceden planlamadan, milli park statüsünden dolayı alana geçerken uğramaya karar verdikleri anlaşılmaktadır. Oysaki kuş gözlemcileri, seyahatlerini önceden, belli bir araştırma sonucunda ve genellikle internet ortamında planlayan turistlerdir (Conradie vd., 2013). Bu bağlamda Manyas Kuşçenneti Milli Parkı ziyaretçilerinin Scott vd.'nin (2015) belirlemiş olduğu kuş gözlemcisi gruplarından geçici kuş gözlemcileri ile paralellik gösterdikleri yorumu yapılabilir. Geçici kuş gözlemcileri, kuş gözlemciliği faaliyetlerini genellikle diğer turizm faaliyetlerinin yanında, çoğu zaman rastlantısal olarak gerçekleştiren, kuşlara dair herhangi bir liste tutmayan ve kuş gözlemciliğini düzenli olarak gerçekleştirmeyen turistlerdir. Bununla

birlikte yorumlar arasında doğal ortam ve doğal çevre ile ilgili paylaşımların fazla olması da ziyaretçilerin, Hvenegaard'ın (2002) belirlemiş olduğu kuş gözlemcisi gruplarından yeni başlayan kuş gözlemcileri ile örtüştüğünü göstermektedir. Yeni başlayan kuş gözlemcilerinin doğal çevreyi deneyimlemek gibi kuşlarla ilgili olmayan motivasyonları diğer kuş gözlemcilerine göre daha fazladır.

Çalışmada ikinci tema olarak belirlenen milli park alanına ait özelliklere yönelik yorumların genellikle olumlu olduğu görülmektedir. Örneğin müze çalışanları, giriş ücretleri, müze, gözlem kulesi gibi konularda ziyaretçiler memnuniyetlerini dile getirmişlerdir. Milli park alanının küçük bulunması aslında normal bir durumdur. Zira Kuşçenneti Milli Parkı Türkiye'de yer alan milli parklar arasında en küçük yüzölçümüne sahip milli parktır (Arı, 2003; Derinöz, 2021). Ziyaretçilerin yüksek beklenti ile milli parkı ziyaret ettikleri görülmektedir. Beklentilerinin yüksek olması sebepleri arasında "kuş cenneti" kelimesi önemli bir yer tutmaktadır.

Destinasyon özellikleri temasındaki bulgulara bakıldığında olumsuz yorumların "rekreasyon eksikliği", "yiyecek içecek işletmelerinin bulunmaması" konusunda birleştiği görülmektedir. Kuş gözlemciliği amacıyla bölgeyi ziyaret eden turist, bölgede zaman geçirdiği esnada doğal olarak fizyolojik ihtiyaçlar duymaktadır. Bu anlamda yeme-içme ihtiyaçlarını giderecek işletmenin bulunmayışı bir problem olarak ifade edilebilir. Bu durum aynı zamanda bölgeyi ziyaret eden turistlerin ziyaret süresini de önemli ölçüde azaltmaktadır yorumu yanlış olmayacaktır. Bu konuyla ilgili olarak Çakıcı ve Harman (2007), Türkiye'deki kuş gözlemcileri üzerine yaptıkları araştırmalarında kuş gözlemciliği faaliyetlerinin çekicilikler ve erişilebilirlikle doğrudan ilişkilendirilmediğini ancak olanaklar, sunulan paketler ve yan hizmetlerle doğrudan ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu nedenle kuş gözlemcileri için kolay erişimin yanı sıra konforlu ve rahat bir konaklama, çeşitli yeme-içme seçenekleri, rehberlik hizmetleri sunmak büyük önem arz etmektedir. Manyas Kuşçenneti Milli Parkı gezisini tamamlayan turist genellikle geri dönmektedir. Bu bağlamda destinasyonda rekreasyonel faaliyetlerin oluşturulması kalış sürelerini önemli ölçüde yükseltebilir. Konaklama konusunda Manyas Kuşçenneti Milli Parkı ve çevresinde önemli ölçüde eksiklikler bulunmaktadır. Bu durum sadece bu bölgeye has bir durum olmamakla birlikte önemli bir eksikliklerdir. Yerel halkın ev pansiyonculuğu konusunda bilgilendirilmesi ve milli park dışındaki alana kamping alanlarının yaratılması daha uzun süreli konaklayan ve kuş gözlemciliğini bilinçli olarak gerçekleştiren ulusal ve uluslararası turisti bölgeye çekmeye yardımcı olacaktır. Çünkü Tırıl'ın (2015) da belirttiği gibi kuş gözlemcileri, gözlem bölgelerine yakın yerlerde konaklama yapmayı arzulamakta ve temel ihtiyaçlarını da bölgedeki yerel işletmelerden ve yerel halkın ürettiği ürünlerden karşılamaktadırlar. Sevindi (2013) de çalışmasında benzer şekilde Kuyucuk Kuşçenneti'nde konaklama sorunu üzerinde durmuş ve konaklama probleminin çözümünde hem kamu hem de sektörün görev alması gerektiğini ifade etmiştir.

Deneyim temasına bakıldığında ise turistlerin milli park deneyimlerinden genellikle memnun oldukları görülmektedir. Manyas Kuşçenneti Milli Parkı ziyaretçilerine doğal çevrede bulunma, kuşları doğal ortamlarında gözlemleme ve özgün bir deneyim elde etme gibi önemli deneyim unsurları sunmaktadır. Deneyim temasına yönelik

bulgulara olumsuz olarak gösterilebilecek tek durum beklentilerin karşılanamamasıdır. Beklentilerin karşılanamaması turistlerin kuş gözlemcisi özelliği taşımamalarından kaynaklanabileceği gibi milli park ve destinasyonla da ilgili olabilmektedir.

Çalışmadan ortaya çıkan en önemli sonuç, Manyas Kuşçenneti Milli Parkı ziyaretçilerinin gerçek anlamda bir kuş gözlemciliği faaliyeti yapmaktan ziyade günübirlik, rekreasyonel bir faaliyet olarak alanı ziyaret etmeleridir. Bu bağlamda araştırma sonucunda kuş gözlemciliği faaliyetlerinin ekonomik etkilerinden azami düzeyde yararlanabilmek ve kuş gözlemciliğini bilinçli olarak gerçekleştiren ulusal ve uluslararası turistleri alana çekebilmek için çeşitli öneriler geliştirilmiştir:

- Kuş gözlemciliği faaliyetinin sözü edilen ekonomik etkilerinden yararlanmak amacıyla öncelikli olarak alanın çevresindeki Kuşçenneti mahallesinin turizme kazandırılması önem arz etmektedir. Yerel halka turizm, turizmin etkileri, turist davranışları ve turist – ev sahibi toplum ilişkileri gibi temel konularda çeşitli eğitimlerin verilmesi gerekmektedir. Ayrıca Kandır ve Erturhan'ın (2015) da değindiği gibi yerel halkın biyoçeşitliliğin değeri, kuş gözlemciliği ve kuş gözlemcilerinin özellikleri hakkında eğitilmesi de büyük önem taşımaktadır.
- Destinasyonda ev pansiyonculuğu, kamping ve karavan alanları oluşturma gibi konaklama imkânı yaratacak girişimlerin yapılması önem arz etmektedir. Bununla birlikte alandaki yiyecek içecek işletmelerinin eksikliği de ziyaretçi yorumlarında yer bulmuştur. Bölgeyi ziyaret eden bireylerin bu konuda rahatsızlıklarını dile getirdikleri yorumlar dikkat çekicidir. Hem ziyaretçilerin yeme içme ihtiyaçlarını karşılayabilmek hem de kalış sürelerini uzatabilmek amacıyla bölgede konaklama, yeme-içme, yöresel ürün ve hediyelik eşya satışı gibi alanlarda yatırım yapılması gereklidir. Böylelikle bölge halkının da turizm hareketlerinden gelir elde etmesi mümkün olabilecektir.
- Çalışmadaki önemli bulgulardan biri de alan ve çevresindeki rekreasyon faaliyetlerinin eksikliğidir. Bu kapsamda hem rekreasyon faaliyetlerini çeşitlendirmek hem de kuş gözlemciliği faaliyetlerine katkı yapması açısından göl kenarına, doğal çevreyle uyumlu ve kuşları rahatsız etmeyecek şekilde, belli bir mesafede bir yürüyüş parkuru ve seyir terasları oluşturulabilir.
- Kuş gözlemciliği faaliyetlerinin etkilerinin istenen düzeyde olması için gerekli şartlardan biri de tanıtımdır. Manyas Kuşçenneti Milli Parkı'nın bu anlamdaki en önemli eksikliği bir web sitesinin bulunmamasıdır. Türkiye Kültür Portalı, Balıkesir Valiliği gibi kamu kurumlarının web sitelerinde alanla ilgili kısa, tanıtıcı bilgiler mevcuttur, ancak yeterli değildir. Sevindi (2013) de çalışmasında kuş gözlem alanlarının web siteleri aracılığıyla tanıtım yapmasının kuş gözlemcileri açısından çok önemli ve gerekli olduğuna değinmiştir. Kuş gözlemcileri gittikleri alanlarda bulunan kuş türlerini ve bu türlerle ilgili bilgileri, seyahatlerinin araştırma aşamasında öğrenmek, destinasyonu ve özelliklerini tanımak isterler. Bu anlamda alanın resmî web sitesinden bilgi almak ziyaretçiler için daha güvenilir bir kaynak olacak, ayrıca ayrıntılı bilgi almak mümkün olabilecektir. Bu web sitesinde kuş türleri ve milli parkla ilgili ayrıntılı bilgilerin yanı sıra alanın çevresindeki mahallelerde sunulan turizm ve

rekreasyon imkanları, yakın destinasyonların önemli kültürel, doğal ve tarihi çekicilikleri hakkında bilgiler vermek de önemlidir. Ayrıca resmî web sitesi ve sosyal medya mecralarında farklı dillerde tanıtım faaliyetlerine ağırlık verilmelidir. Bunun yanı sıra Conradie vd. (2013) de web sitesinde kuş gözlemciliği alanına dair görsel öğelerin kullanılmasının önemine dikkat çekmişlerdir. Kuş gözlemcilerinin alanda, doğal çevrede yürüyüş yaparken ya da kuşları gözlerken fotoğraflarının web sitesinde bulunmasının seyahati için araştırma aşamasında olan potansiyel turistlerin motivasyonlarını artırabilmektedir.

- Tanıtım faaliyetleri açısından bir diğer öneri de kuş gözlemciliği konusunda uzman uluslararası tur operatörleriyle iş birlikleri geliştirmektir. Kocaman ve Arslan'ın (2023) çalışmalarında da ortaya çıktığı gibi Türkiye'ye kuş gözlemciliği faaliyetleri için gelen yabancı turistler daha çok Doğu Anadolu bölgesi ile Güneydoğu Anadolu, İç Anadolu ve Akdeniz bölgelerinin kesişim sahasındaki alanları tercih etmektedirler. Bu sonucu destekler nitelikte, bu çalışmada da Manyas Kuşçenneti Milli Park deneyimini paylaşan ziyaretçilerin yalnızca %9'u yabancılardan oluşmaktadır. Kuş gözlemciliği konusunda uzman uluslararası tur operatörleriyle gerçekleştirilecek iş birlikleri, yabancı kuş gözlemcilerinin de alana çekilmesini sağlayabilecektir.
- Manyas Kuşçenneti Milli Parkı'nda rehber istihdam edilebilir. Her ne kadar bulgulardan görüleceği üzere milli park personeli bilgi verme konusunda ilgili ve istekli olsa da Son vd.'nin (2011) de belirttiği gibi kuş gözlem alanlarında kuş türleri hakkında ilgi çekici çeşitli araçlarla bilgi vermek, kuş gözlemciliği faaliyeti konusunda bilinçlendirmek ve güvenlik önlemleri konusunda uyarmak amacıyla farklı yabancı dillere hâkim profesyonel rehberlerin bulunması önem arz etmektedir. Profesyonel bir rehberlik hizmeti ile ziyaretçilerin memnuniyet düzeyleri artırılabilir.

Bu çalışmanın en önemli sınırlılığı, Manyas Kuşçenneti Milli Parkı'ndaki deneyimini TripAdvisor platformu üzerinde paylaşmayı tercih eden ziyaretçilerin yorumlarına dayanmasıdır. Gelecek çalışmalarda örneklem geliştirilerek ziyaretçilerin motivasyonlarını ve beklentilerini analiz eden nicel ya da nitel araştırmalar yürütülebileceği gibi alanın kuş gözlemciliği faaliyetlerinde daha iyi duruma gelebilmesi için ilgili paydaşların görüşlerinin analiz edileceği araştırmalar da yürütülebilir.

Kaynakça

- Akoğlan Kozak, M. ve Bahçe, S. (2009). *Özel ilgi turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Arı, Y. (2003). Kuş Cenneti Milli Parkı'nda park yönetimi-yöre halkı ilişkisi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 8(9), 7-37.
- Asan, H., Yalçın, H. M. ve Şimşek, E. (2018). Sivas ili kuş gözlem turizmi potansiyelinin değerlendirilmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(74), 630-655.
- Balıkesir Valiliği (2016). Balıkesir'in büyüğü güzelliği: Kuş Cenneti. [Online] <http://www.balikesir.gov.tr/kuscenneti> [Erişim Tarihi: 08.10.2023]
- BirdLife International (t.y.). Data zone. [Online] <http://datazone.birdlife.org/site/ibacriteria> [Erişim Tarihi: 06.10.2023]
- Bryan, H. (1977). Leisure value systems and recreational specialization: The case of trout fishermen. *Journal of Leisure Research*, 9(3), 174-187. <https://doi.org/10.1080/00222216.1977.11970328>
- Chen, L. J. ve Chen, W. P. (2015). Push-pull factors in international birders' travel. *Tourism Management*, 48, 416-425. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2014.12.011>
- Collins-Kreiner, N., Malkinson, D., Labinger, Z. ve Shtainvarz, R. (2013). Are birders good for birds? Bird conservation through tourism management in the Hula Valley, Israel. *Tourism Management*, 38, 31-42. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2013.01.009>
- Connell, J. (2009). Birdwatching, twitching and tourism: Towards an Australian perspective. *Australian Geographer*, 40(2), 203-217. <https://doi.org/10.1080/00049180902964942>
- Conradie, N., Van Zyl, C. ve Strasheim, A. (2013). What inspires birders to migrate South towards Africa? A quantitative measure of international avitourist motivation. *Southern African Business Review*, 17(1), 128-167.
- Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4. Basım). Sage Publications.
- Çakıcı, A. C. ve Harman, S. (2006). Kuş gözlemciliğinin önemi: Türkiye'de kuş gözlemcilerinin profili. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 17(2), 161-168.
- Çakıcı, A. C. ve Harman, S. (2007). Importance of destination attributes affecting destination choice of Turkish birdwatchers. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1), 131-145.
- Çelik, E., Durmuş, A. ve Türkoğlu, M. (2022). Iğdır ili ve yakın çevresinin ornito-turizm perspektifinde değerlendirilmesi. *Journal of Academic Tourism Studies*, 2(1), 32-44. <http://dx.doi.org/10.29228/jatos.51950>
- Demirci, S. ve Köseli, M. (2009). İkincil veri ve içerik analizi. K. Böke (Ed.), *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (s. 309-350). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Derinöz, B. (2021). Manyas Kuş Cenneti Milli Parkı'nda (Balıkesir) ornitoturizm. M. Aça ve M. A. Yolcu (Ed.) içinde, *Sosyal bilimlerin ışığında doğa, insan, toplum ve kültür* (s. 567-583). Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.
- Dinç, A. ve Ok, M. (2022). Kuş gözlemciliğinin ekoturizme etkisinin araştırılması: Eskikaraağaç örneği. *Journal of Tourism Intelligence and Smartness*, 5(2), 145-153.
- Düzgün, E. ve Kurt, A. (2021). An assessment of bird watching in Turkey as a recreational activity. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 9(1), 67-83. <https://doi.org/10.21325/jotags.2021.777>

- Ebird (t.y.). Türkiye – gözlenen türler. [Online] https://ebird.org/region/TR?yr=all&m=&rank=mrec&hs_sortBy=date&hs_o=asc [Erişim Tarihi: 06.10.2023]
- Eken, G., Bozdoğan, M., İsfendiyoğlu, S., Kılıç, D. T. ve Lise, Y. (2006). *Türkiye'nin önemli doğa alanları*. Ankara: Doğa Derneği.
- Glowinski, S. L. ve Moore, F. R. (2014). The role of recreational motivation in the birding participation–environmental concern relationship. *Human Dimensions of Wildlife*, 19(3), 219-233. <https://doi.org/10.1080/10871209.2014.878966>
- Gürlük, S. ve Rehber, E. (2008). A travel cost study to estimate recreational value for a bird refuge at Lake Manyas, Turkey. *Journal of environmental management*, 88(4), 1350-1360. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2007.07.017>
- Hvenegaard, G. T., Butler, J. R. ve Krystofiak, D. K. (1989). Economic values of bird watching at point Pelee National Park, Canada. *Wildlife Society Bulletin (1973-2006)*, 17(4), 526-531.
- Hvenegaard, G. T. (2002). Birder specialization differences in conservation involvement, demographics, and motivations. *Human Dimensions of Wildlife*, 7(1), 21-36. <https://doi.org/10.1080/108712002753574765>
- Kandır, E. H. ve Erturhan, Z. (2015). Doğada görsel şölen: Kuşlar ve kuş gözlemciliği. *Ayrıntı Dergisi*, 3(31), 15- 20.
- Kocaman, G. ve Arslan, H. (2023). Ebird verilerinin incelenmesi yolu ile Türkiye'de kuş gözlemciliği üzerine bir değerlendirme. *The Journal of Social Sciences*, 63(63), 537-552. <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.68937>
- Lee, C. K., Lee, J. H., Kim, T. K. ve Mjelde, J. W. (2010). Preferences and willingness to pay for bird-watching tour and interpretive services using a choice experiment. *Journal of sustainable tourism*, 18(5), 695-708. <https://doi.org/10.1080/09669581003602333>
- Miles, M. B. and Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded source book*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Özel, P. (2021). Kuş gözetleme turizmi (ornitoloji) açısından Kızılırmak Deltası'nın (Kuş Cenneti) önemi ve saz horozu (porphyrio porphyrio). *Eğitim Bilim ve Araştırma Dergisi*, 2(2), 75-85.
- Özer, O. (2021). Kayseri Hürmetçi Sazlığının Ornito Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi. *Journal of Hospitality and Tourism Issues*, 3(1), 37-54. <https://doi.org/10.51525/johti.926528>
- Ramsar (1994). Convention on wetlands of international importance especially as waterfowl habitat. [Online] https://www.ramsar.org/sites/default/files/documents/library/current_convention_text_e.pdf [Erişim Tarihi: 06.10.2023]
- Ramsar (2023). The list of wetlands of international importance. [Online] <https://www.ramsar.org/sites/default/files/2023-08/sitelist.pdf> [Erişim Tarihi: 06.10.2023]
- Sali, M. J., Kuehn, D. M. ve Zhang, L. (2008). Motivations for male and female birdwatchers in New York state. *Human Dimensions of Wildlife*, 13(3), 187-200. <https://doi.org/10.1080/10871200801982795>
- Sarı, C., Oban, R. ve Erdoğan, A. (2011). Ornitho-tourism and Antalya. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 19, 165-172. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.05.120>
- Scott, D., Ditton, R. B., Stoll, J. R. ve Eubanks Jr, T. L. (2005). Measuring specialization among birders: Utility of a self-classification measure. *Human Dimensions of Wildlife*, 10(1), 53-74. <https://doi.org/10.1080/10871200590904888>

- Sevindi, C. (2013). Ekoturizm ve kuş gözlemciliği açısından Kuyucuk Gölü kuş cenneti (Arpaçay-Kars). *Türk Coğrafya Dergisi*, 61, 63-76.
- Sevindi, C. ve Kaya, G. (2019). Kuş gözlemciliği turizmi açısından tortum gölü sulak alanı (Uzundere-Erzurum). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(Özel Sayı), 2203-2218.
- Son, N. L. H., Dung, L. T. ve Van, N. T. (2011). Developing bird watching ecotourism combined with education and natural conservation. *VNU Journal of Science, Earth Sciences*, 27, 89-97.
- Sözüer, Ö. ve Erkol, I. L. (2013). Adana ilinin kuş gözlem turizmi potansiyeli. 2. *Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumu*, 19 Nisan, Adana, Türkiye.
- Suana, I. W., Ahyadi, H., Hadiprayitno, G., Amin, S., Sukmaring Kalih, L. A. T. T. W. ve Sudaryanto, F. X. (2020). Environment carrying capacity and willingness to pay for bird-watching ecotourism in Kerandangan Natural Park, Lombok, Indonesia. *Biodiversitas Journal of Biological Diversity*, 21(5), 2266-2274. <https://doi.org/10.13057/biodiv/d210557>
- Şekercioğlu, Ç. H. (2002). Impacts of birdwatching on human and avian communities. *Environmental Conservation*, 29(3), 282-289. <https://doi.org/10.1017/S0376892902000206>
- Tapper, R. (2006). *Wildlife watching and tourism: a study on the benefits and risks of a fast growing tourism activity and its impacts on species*. UNEP/Earthprint.
- Tırıl, A. (2005). Doğal alanlarda korumacı bir turizm etkinliği kuş gözlemciliği. *Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu*, 8-10 Eylül, Isparta, Türkiye.
- Türkiye Kültür Portalı (t.y.). Kuş Cenneti Milli Parkı – Balıkesir. [Online] <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/balikesir/gezilecekyer/kuscenneti-milli-parki> [Erişim Tarihi: 08.10.2023]
- Wilkinson, C., Waitt, G. ve Gibbs, L. (2014). Understanding place as 'home' and 'away' through practices of bird-watching. *Australian Geographer*, 45(2), 205-220. <https://doi.org/10.1080/00049182.2014.899029>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.